

ZAKLJUČNO POROČILO
O REZULTATIH OPRAVLJENEGA RAZISKOVALNEGA DELA
NA PROJEKTU V OKVIRU CILJNEGA RAZISKOVALNEGA
PROGRAMA (CRP) »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006 – 2013«

I. Predstavitev osnovnih podatkov raziskovalnega projekta

1. Naziv težišča v okviru CRP:

Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast

2. Šifra projekta:

V5-0401

3. Naslov projekta:

NADALJNI RAZVOJ IN VZDRŽEVANJE MIKROSIMULACIJSKEGA MODELA

3. Naslov projekta

3.1. Naslov projekta v slovenskem jeziku:

NADALJNI RAZVOJ IN VZDRŽEVANJE MIKROSIMULACIJSKEGA MODELA

3.2. Naslov projekta v angleškem jeziku:

FURTHER DEVELOPMENT AND MAINTENANCE OF THE MICROSIMULATION MODEL

4. Ključne besede projekta

4.1. Ključne besede projekta v slovenskem jeziku:

mikrosimulacijski model, dohodnina, socialni transferji

4.2. Ključne besede projekta v angleškem jeziku:

microsimulation model, income tax, social transfers

5. Naziv nosilne raziskovalne organizacije:

Inštitut za ekonomska raziskovanja

5.1. Seznam sodelujočih raziskovalnih organizacij (RO):

6. Sofinancer/sofinancerji:

Urad za makroekonomske analize in razvoj
Ministrstvo za finance

7. Šifra ter ime in priimek vodje projekta:

9110

Boris Majcen

Datum: 29.10.2010

Podpis vodje projekta:

dr. Boris Majcen

Podpis in žig izvajalca:

dr. Boris Majcen

II. Vsebinska struktura zaključnega poročila o rezultatih raziskovalnega projekta v okviru CRP

1. Cilji projekta:

1.1. Ali so bili cilji projekta doseženi?

- a) v celoti
 b) delno
 c) ne

Če b) in c), je potrebna utemeljitev.

1.2. Ali so se cilji projekta med raziskavo spremenili?

- a) da
 b) ne

Če so se, je potrebna utemeljitev:

Povsem drugačen pristop, ki je bil potreben za pripravo novega vzorca gospodinjstev - le ta je terjal tudi pripravo kar nekaj dodatnih baz - in dejstvo, da smo povezovanje pripravljene baz podatkov morali opraviti sami, sta botrovala spremembi programa. Pri pripravi novega vzorca povezanih podatkov za 40.000 gospodinjstev smo tako uporabili podatke za leto 2007.

V letu 2009 je vlada R Slovenije načrtovala dokončanje priprave Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev za katerega so strokovne podlage bile pripravljene z uporabo mikrosimulacijskega modela v letih 2006 in 2007. Zaradi predvidenih sprememb posameznih socialnih transferjev oziroma subvencij, smo v okviru projekta sodelovali s pripravo ustreznih prilagoditev modela temelječega na baznem letu 2004 in izdelavo vseh potrebnih številnih dodatnih simulacij. V času nujne priprave vseh različic žal še nismo razpolagali z novejšimi podatki za novo bazno leto 2007, zato tudi nismo mogli izračunov temeljiti na novi različici modela. Številne variante predlaganih sprememb za posamezne socialne transferje oziroma subvencije smo tako izdelali na stari različici modela - pri čemer smo morali posebej razviti dva dodatna modula: modul za oceno stanja v letu 2009 in modul, ki je omogočal pripravo posameznih različic predlaganih sprememb.

2. Vsebinsko poročilo o realizaciji predloženega programa dela¹:

Namen in cilji projekta

Že opravljeno raziskovalno delo na razvoju in uporabi mikrosimulacijskega modela je pokazalo, da model vsekakor predstavlja orodje infrastrukturne narave, pomembno za tekoče potrebe kar nekaj ministrstev: Ministrstva za finance, Urada za makroekonomske analize in razvoj, Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, Službe vlade za razvoj in evropske zadeve kot tudi Ministrstva za šolstvo in šport. To pomeni, da je model potrebno ne samo razviti temveč ga je nujno tudi redno vzdrževati tako v smislu rednega posodabljanja baze podatkov kot tudi izboljševanja in dopolnjevanja samega modela za tekoče potrebe uporabnikov.

V okviru predlagane projektne naloge so bile raziskovalne aktivnosti usmerjene v nadaljnji razvoj in vzdrževanje mikrosimulacijskega modela na podlagi vzorca slovenskih gospodinjstev s povezanimi bazami podatkov iz različnih virov: a) priprava nove baze podatkov za leto 2007 ter ustrezno prilagajanje kode programa, b) razvoj dodatnih modulov glede na potrebe naročnika, c) testiranje in izboljševanje posameznih modulov modela, d) reševanje problema rednega posodabljanja povezanih baz podatkov, e) prilagajanje modela in pomoč uporabnikom na različnih ministrstvih pri uporabi modela za tekoče potrebe.

Namen projektne naloge je bil torej zagotoviti nujno nadaljevanje razvojnega dela na mikrosimulacijskemu modelu kot orodju infrastrukturne narave. S tem bo uporabnikom vsaj začasno omogočeno, da bodo imeli na razpolago ustrezno orodje za simuliranje finančnih posledic na mikro ravni – na položaj posameznika oziroma poljubno izbrane tipične skupine družin – kot tudi na makro ravni za katerikoli predlagan ukrep na področju neposrednih davkov in socialnih transferjev. Rezultati mikrosimulacijskega modela predstavljajo tudi pomembno podatkovno podlago za model splošnega ravnotežja pri pripravi simulacij kompleksnih, dinamičnih učinkov predlaganih ukrepov na sektorski oziroma agregatni ravni slovenskega gospodarstva.

Vsebina in uporabljena metodologija projekta

Mikrosimulacijski model predstavlja enega od temeljnih orodij potrebnih ne samo za oceno posledic napovedanih strukturnih reform in v okviru njih sprememb na področju socialnih transferjev, temveč tudi za tekočo uporabo ocen posledic posameznih popravkov določenega socialnega transferja ali davka. V letu 2006 so bile tako začete raziskovalne aktivnosti na razvoju mikrosimulacijskega modela na podlagi vzorca 40.000 slovenskih gospodinjstev s povezanimi bazami podatkov iz različnih virov. Končna različica modela omogoča simuliranje statičnih učinkov predlaganih ukrepov na področju dohodnine, socialnih prispevkov, socialnih transferjev in subvencij na ravni posameznika, tipičnega ali posebej izbranega gospodinjstva oziroma na agregatni ravni.

¹ Potrebno je napisati vsebinsko raziskovalno poročilo, kjer mora biti na kratko predstavljen program dela z raziskovalno hipotezo in metodološko-teoretičen opis raziskovanja pri njenem preverjanju ali zavračanju vključno s pridobljenimi rezultati projekta.

Vsaka načrtovana sprememba davčnega sistema ali sistema socialne varnosti namreč zahteva primeren pristop k vrednotenju učinkov teh sprememb.

Sprašujemo se:

- a) Kdo bo na slabšem in kdo na boljšem?
- b) Kakšni bodo neto učinki predvidenih sprememb na proračun?

Mikrosimulacijski model tako zajema celoten socioekonomski spekter prebivalstva, saj simulira učinke sprememb na vse posameznike v reprezentativnem vzorcu v določenem trenutku. Simulira neposredne davke, socialne prispevke in transferje z neposredno prevedbo zakonodaje v kodo modela.

Obstoječa različica mikrosimulacijskega modela:

- temelji na bistveno večjem vzorcu gospodinjstev (5% celotne populacije),
- zajema neposredne davke, socialne prispevke in vse pomembne socialne transferje,
- omogoča relativno enostavno usklajevanje oz. dopolnjevanje z novimi socialnimi transferji,
- omogoča analizo:
 - na ravni posameznika, tipičnega ali posebej izbranega gospodinjstva,
 - na agregatni ravni (analiza obstoječega sistema – stroški/prihodki po posameznem instrumentu, pomen instrumenta/skupine instrumentov/sistema na revščino, neenakost, spodbude,
 - spremembe politik na agregatni ravni (tekoče spremembe, predlogi reform, hipotetični scenariji, kdo bo izgubil in kdo pridobil, učinek na stroške, porazdelitev spodbud,....

Vendar pa se moramo zavedati tudi omejitev takega orodja saj model zajema le statične učinke - nanaša se torej le na izbrano tekoče leto, in ne more simulirati reakcij posameznikov/gospodinjstev na spremembe politik. Simulira lahko le neposredni učinek – je primerno orodje za analizo ukrepov, ki imajo takojšnji učinek in so odvisni le od tekočega dohodka. Ne upošteva odzivov posameznikov na določen ukrep in ne more simulirati učinkov ukrepov, ki bodo prišli do izraza na dolgi rok (npr. določene oblike pokojninske politike).

Predlagan projekt predstavlja logično nadaljevanje nujnih raziskovalnih aktivnosti na nadaljnjem vzdrževanju in razvoju mikrosimulacijskega modela z osnovnim ciljem zagotavljanja ustreznega programskega orodja pri analizi posledic posameznih ukrepov na področju socialnih transferjev, subvencij in dohodnine. Osnovne skupine načrtovanih in izvedenih aktivnosti so bile naslednje:

- a) Priprava nove baze podatkov za leto 2007 ter ustrezno prilagajanje kode programa,
- b) Razvoj dodatnih modulov glede na potrebe naročnika,
- c) Testiranje in izboljševanje posameznih modulov modela,
- d) Reševanje problema rednega posodabljanja povezanih baz podatkov,
- e) Prilagajanje modela in pomoč uporabnikom na različnih ministrstvih pri uporabi modela za tekoče potrebe.

Ad a) Nova baza podatkov temelji na letu 2007. Posamezni strokovnjaki iz Statističnega urada so tako za potrebne podatke pripravljali ločene baze podatkov in nam jih posredovali v varno sobo. Priprava posameznih baz podatkov je potekala postopno do meseca julija 2009. Postopno smo tudi v varni sobi gradili povezano bazo podatkov.

V naslednjem koraku je bila nova povezana baza podatkov podvržena statistični obdelavi s ciljem izločitve podatkov za vse tiste posameznike, ki bi jih morebiti lahko identificirali zaradi povezave podatkov iz različnih baz. Ta postopek se je še dodatno nenačrtovano zavlekel saj so podatki povezanih različnih baz podatkov omogočali identifikacijo posameznikov. Do tega pa je prišlo tudi zaradi tega, ker smo sami povezovali ločeno pripravljene baze podatkov – v primeru, da bi to aktivnost izvajali predstavniki Statističnega urada, bi že sproti lahko ugotavljali problem identifikacije in ustrezno reagirali. Potrebno je bilo torej iti skozi celoten nabor povezanih spremenljivk in se dogovoriti katerim spremenljivkam se lahko odpovemo oziroma moramo odpovedati, da rešimo problem identifikacije. Tako očiščena baza povezanih podatkov je bila dokončno na razpolago za potrebe razvoja nove različice mikrosimulacijskega modela na podlagi novega baznega leta konec decembra 2009. Takšna zamuda pri pridobitvi podatkov je tudi botrovala k zamiku dokončanja projekta, saj ga ni bilo možno dokončati v planiranem roku.

Potrebno izločanje/agregiranje kar nekaj spremenljivk iz povezane baze podatkov je vodilo tudi v dogovor s predstavniki Statističnega urada, da nam omogočijo dostop na daljavo na njihov strežnik, kjer lahko uporabljamo neokrnjeno bazo. Postopek je že bil izpeljan, žal pa dostopna aplikacija ne podpira uporabe novejših konfiguracij računalnikov, ki jih uporabljamo zaradi hitrejše obdelave velike baze podatkov.

Ob zaključevanju projekta pa moramo poudariti pomembno dejstvo, da je bila priprava in vzdrževanje vzorca povezanih baz podatkov za 40.000 slovenskih gospodinjstev uvrščena v Redni letni program statističnih raziskovanj, verjetno pa bo treba posamezne datoteke še vedno povezovati v varni sobi Statističnega urada. Operativno izvajanje tega dela programa pa bo nedvomno tesno povezano s sicer nujnim nadaljevanjem dela na razvoju in vzdrževanju mikrosimulacijskega modela.

Ad b) Delo na razvoju posameznih modulov za potrebe naročnika je bilo omejeno na naslednje aktivnosti:

i) Prilagajanje obstoječega modela, ki temelji na baznem letu 2004;
ii) Razvoj nove različice mikrosimulacijskega modela, ki temelji na novem baznem letu 2007;

i) Prilagodili smo dohodninski modul, ki sedaj temelji na letu 2010 kot novem referenčnem letu in je hkrati prilagojen tako, da uporabnik preko ustreznega grafičnega vmesnika, ki ga predstavlja excelova datoteka, poljubno spreminja vse možne kombinacije popravkov veljavnega sistema dohodnine vključno z dohodninskimi razredi. Model nato ponovno preračuna dohodnino in jo izpiše v ločeno mapo excelove datoteke. Izpis je prilagojen zahtevam CGE modela s katerim lahko v drugem koraku simuliramo kompleksne učinke predlaganega reformnega ukrepa na področju dohodnine. Model torej izračunava povprečne efektivne stopnje dohodnine ločeno za posamezen dohodkovni razred (kvintil) in glede na stopnjo izobrazbe. Hkrati podaja tudi deleže različnih olajšav

tudi ločene na kvintile in stopnjo izobrazbe davčnih zavezancev ter sumarne podatke obsega olajšav (kot delež davčne osnove II v davčni osnovi I).

V okviru priprave reforme sistema socialnih transferjev smo za potrebe Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve razvili številne različice posameznih modulov modela (otroški dodatek, denarna socialna pomoč, državna štipendija, subvencije vrtcev, prehrana šolarjev in dijakov), ki so temeljile na posameznih scenarijih. Podrobneje so te aktivnosti predstavljene v nadaljevanju.

ii) Končno pripravljena baza podatkov nam je omogočala dejanski izvedbo načrtovanih aktivnosti na razvoju nove različice mikrosimulacijskega modela. To je pomenilo razvoj treh modulov za vsak posamezni transfer oziroma subvencijo – a) modul, ki reproducira stanje v novem baznem letu 2007, b) modul, ki reproducira stanje v novem referenčnem letu 2010 in c) modul, ki omogoča pripravo različnih simulacij možnih ukrepov ekonomske politike na spremembah ali reformi posameznega socialnega transferja oziroma subvencije.

Najprej smo razvili module za dohodnino. Uporaba prvega modula, ki reproducira dohodnino v baznem letu 2007, je pokazala, da je nov vzorec gospodinjstev zelo kvaliteten vzorec, saj se je simulirana dohodnina z modelom razlikovala od dejansko pobrane dohodnine za le 1,6%. Očitno tudi nov vzorec dovolj kvalitetno predstavlja celotno populacijo in lahko nudi kvalitetne ocene ukrepov ekonomske politike na področju dohodnine in socialnih transferjev. Dodali smo še modul za oceno dohodnine v letu 2010 in modul za izvedbo simulacij.

V nadaljevanju smo razvili še preostale module modela. Glede na dejstvo, da je bil v pripravi predlog reforme sistema socialnih transferjev (zakon je že bil sprejet v parlamentu), smo v module za izvedbo simulacij vgradili predlagane spremembe in ocenili posledice le-teh na državno blagajno kot tudi na posamezne kategorije prebivalcev. V okviru projekta smo tako opravili tri simulacije:

1. na podlagi podatkov iz leta 2007 smo simulirali dohodnino in socialne transferje v letu 2007, da smo lahko preverili, kako dobri so rezultati simulacij na podlagi obstoječih podatkov. Hkrati smo preverili tudi, kako se podatki o davkih in transferjih ujemajo z uradno objavljenimi agregatnimi podatki.
2. monetarne podatke smo valorizirali na leto 2010. Podatke o dohodkih iz zaposlitvi in o ostalih dohodkih, ki so obdavčeni z dohodnino, smo valorizirali z indeksom rasti plač, medtem ko smo podatke o socialnih transferjih valorizirali z indeksom rasti življenjskih stroškov. Na podlagi tako pripravljenih podatkov smo simulirali dohodnino in socialne transferje po pravilih, ki veljajo v letu 2010.
3. Simulirali smo dohodnino in socialne transferje po pravilih, ki bodo stopili v veljavo z Zakonom o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev in Zakonom o socialno varstvenih prejemkih.

Nova zakonska ureditev socialnih transferjev z Zakonom o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev in Zakonom o socialno varstvenih prejemkih vsekakor pomembno vpliva na socialnoekonomski položaj prebivalcev. Pri uporabi in interpretaciji dobljenih rezultatov simulacij z novo različico mikrosimulacijskega modela moramo nujno upoštevati omejitve, ki izvirajo predvsem iz pomanjkljivosti obstoječe baze podatkov:

- Podatki o dohodkih se nanašajo na leto 2007, medtem ko so dohodki v letu 2010 drugačni,
- V podatkih nimamo državne pokojnine,
- Ne razpolagamo s podatki o premoženju oseb,
- Ne razpolagamo z mesečnimi podatki o dohodkih, zato sklepamo, da so bili dohodki enakih vsak mesec, kar predstavlja težavo predvsem pri simuliranju DSP,
- Podatki o tem, ali je oseba vpisana v register zaposlenih oz. brezposelnih se nanašajo na določen dan, a se stanje v enem letu lahko spremeni,
- Ne razpolagamo s podatki kdo izmed predšolskih otrok je obiskoval vrtec in kdo ne,
- Ne razpolagamo s podatki o tem kdo trenutno prejema subvencionirano malico oziroma kosilo,
- Ne razpolagamo s podatki kolikšen je obseg sredstev za kritje razlike do polne vrednosti zdravstvenih storitev,
- Ne razpolagamo s podatki o potrebi po prevozu, višini mesečne karte,
- Ne razpolagamo s podatki o stanovanjskem razmerju in o tem kdo je prejemal subvencionirano najemnino,
- Upravičenost do posameznih prejemkov presojava na podlagi dohodkov istega leta in ne na podlagi dohodkov preteklega leta kot je običajno.

Omejitve pri razpoložljivih podatkih so narekovale tudi možnost in način priprave posameznih modulov. Največ težav so te pomanjkljivosti povzročile pri simuliranju DSP, kjer se upravičenost presoja na podlagi 3-mesečnih podatkov in ne na podlagi letnih. Prav tako so do DSP upravičene le osebe, ki so zaposlene ali vpisane v register brezposelnih oz. upokojene, a se njihov status med letom lahko spreminja. Poleg tega pri DSP nismo upoštevali premoženja, ker o tem nimamo podatkov. Tudi za področje subvencij smo morali razvoj modulov podrediti razpoložljivim podatkom. Tako smo lahko vse simulacije na ravni posameznika za subvencioniranje vrtcev pripravili le ob upoštevanju vseh predšolskih otrok. Pri pravici do kritja razlike do polne vrednosti zdravstvenih storitev smo lahko določali upravičence, ne pa tudi zneska. Nismo pa mogli dokončati modula za subvencije prevozov za dijake in študente, saj razpolagamo s podatki o občini šole le za dijake oz. študente, ki so štipendisti – možno je izdelati le porazdelitev vseh dijakov in študentov po dohodkovnih razredih. In končno, ni bilo možno pripraviti modula za subvencijo najemnin saj žal ne razpolagamo s podatki o stanovanjskem razmerju, samem stanovanju in o tem kdo je prejemal subvencijo za stanarino. V nadaljevanju povzemamo osnovne ugotovitve izdelanih simulacij za socialne transferje. Pri tem se moramo zavedati vseh opisanih težav in upoštevati, da so dobljeni rezultati posledica uporabljenih predpostavk:

Otroški dodatki

Nova zakonska ureditev določa, da ima pravico do otroškega dodatka eden izmed staršev, in sicer **le do 18. leta starosti otroka**, če izpolnjuje tudi druge pogoje po zakonu, ki ureja družinske prejemke in če so družinski dohodki pod določeno mejo. Sedaj veljavna

zakonodaja določa, da imajo pravico do otroškega dodatka starši tudi za otroke, starejše od 18 let, če se šolajo, dokler imajo status učenca, dijaka, vajenca ali študenta, vendar najdalj do dopolnjenega 26. leta starosti.

Ob uvedbi novega zakona bodo torej vsi otroci / starši otrok izgubili pravico do otroškega dodatka v trenutku, ko bodo otroci dopolnili 18 let. Posledično bo 21% manj otrok oz. njihovih staršev upravičenih do otroškega dodatka, medtem ko se bodo agregatna sredstva za otroške dodatke zmanjšala za 13,8%. Rezultati simulacije so pokazali, da bo povprečni otroški dodatek namreč višji za 9,1%, predvsem na račun višjega otroškega dodatka za otroke dijake.

Simulacija je pokazala, da kar 53 tisoč družin, ki po sedanji ureditvi prejemajo otroški dodatek, po uveljavitvi novega zakona do tega ne bodo več upravičene.

Otroci dijaki mlajši od 18 let ne bodo več upravičeni do štipendij, bodo pa upravičeni do višjega otroškega dodatka in višjega minimalnega dohodka pri denarni socialni pomoči. Študentje oz. otroci, ki so dopolnili 18 let, ne bodo več upravičeni do otroškega dodatka, bodo pa upravičeni do višjih štipendij.

Denarna socialna pomoč

Po novem zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev in Zakonom o socialno varstvenih prejemkih bo uveljavljenih nekaj večjih sprememb:

- dodan bo dodatek na aktivnost, kar pomeni, da bodo delovno aktivne osebe upravičene do višjega minimalnega dohodka
- otroci dijaki bodo prav tako upravičeni do višjega minimalnega dohodka (niso pa upravičeni do štipendij)
- med družinske dohodke, ki so osnova za ugotavljanje upravičenosti do denarne socialne pomoči, se štejejo tudi socialni transferji (razen varstvenega dodatka, dodatka za pomoč in postrežbo ter državne štipendije, ker ti transferji pridejo kasneje oz. jih DSP nadomešča)
- osnovni znesek minimalnega dohodka bo višji; povečal se bo od 229,52 EUR na 288.81 EUR.

Zaradi korenitih sprememb sistema denarne socialne pomoči lahko pričakujemo velike spremembe pri posameznikih, ki so do denarne socialne pomoči upravičeni sedaj oz. bodo do nje upravičeni po novem zakonu.

Izračuni so pokazali, da lahko pričakujemo za 73% večje število prejemnikov denarne socialne pomoči, ki pa bodo v povprečju prejeli za 13,5% višjo DSP. Posledično se bo masa namenjena za denarne socialne pomoči povečala za skoraj 96%. Rezultat je pričakovan, saj bo DSP nadomestila varstveni dodatek (do določene mere), dodatek za pomoč in postrežbo, hkrati pa bo tudi minimalni dohodek višji.

Pri tem je potrebno poudariti, da lahko pričakujemo precej spremenjeno strukturo prejemnikov denarne socialne pomoči. Z uveljavitvijo novega zakona bo kar 46% vseh prejemnikov novih; to pomeni da DSP prej niso prejeli. 7,3% tistih oseb, ki DSP prejemajo po sedanjih predpisih pa bo preseglo minimalni dohodek po novem zakonu.

Varstveni dodatek

Po novem Zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev se bo varstveni dodatek izračunaval na podoben način kot DSP, hkrati pa bodo lahko upravičene tudi osebe, ki sedaj nimajo pravice do varstvenega dodatka. Sedaj so bile do varstvenega dodatka upravičene le osebe, ki so prejemale starostno, invalidsko, družinsko ali vdovsko pokojnino. Izračuni so pokazali, da bo do varstvenega dodatka upravičeno približno 24,8% več oseb, le ta pa se bo v povprečju povečal za 56%.

56% upravičencev do »novega« varstvenega dodatka bo takih, ki ga po sedaj veljavni zakonodaji ne prejema. Prav tako bo 51% sedanjih prejemnikov varstvenega dodatka po uvedbi novega zakona izgubilo pravico do le-tega.

Državne štipendije

Tudi področje državnih štipendij se bo korenito spremenilo:

- dijaki pridobijo pravico do državne štipendije šele ob dopolnjenem 18. letu, hkrati pa se zviša cenzus, tako da se število prejemnikov štipendij med dijaki zmanjša za 67,7%
- za študente pa se zviša cenzus za pridobitev državne štipendije – število štipendistov med študenti se poveča za 26,6%
- osnova za ugotavljanje družinskega dohodka vključuje tudi socialne transferje.

Zaradi navedenih sprememb bo po uvedbi novega zakona zaradi dijakov, ki do štipendije ne bodo upravičeni, število prejemnikov državne štipendije nižje za 37%. Če pogledamo le študente, pa bo število prejemnikov študentov višje za 26%, ki pa bodo prejeli tudi v povprečju za 37% višjo štipendijo (osnovna štipendija + dodatek za dohodek). Ocenjena agregatna sredstva, potrebna za izplačilo štipendij, bodo tako nižja za 4,5%.

V tabelah 1-3 povzemamo skupne učinke reforme na področju socialnih transferjev (denarni prejemki) za posamezne skupine družin. Pri tem smo upoštevali družine, ki vključujejo vsaj enega člana – enega šolskega otroka, enega starejšega člana, etc., - posamezna družina se lahko pojavi večkrat pri različnih tipih družin. Hkrati smo upoštevali le družine, ki so prejele kakšen socialni transfer po sedaj ali po novi ureditvi. Pri denarni socialni pomoči smo predpostavljali, da družine prejema DSP v povprečju 7,54 mesecev v letu (podatek izračunan na podlagi dejanskega stanja v letu 2004). Pri državnih štipendijah smo upoštevali tudi povprečen znesek dodatkov (podatek za šolsko leto 2009/2010). Dijaki so vse osebe v vzorcu, stare 15, 16, 17 in 18 let, če niso zaposleni ali brezposelni – podatka o tem kdo so dijaki nismo imeli.

Tabela 1: Skupen učinek socialnih transferjev po izbranih tipih družin

	% družin na boljšem	% družin na slabšem	Povprečni letni znesek transferjev po sedajni ureditvi	Povprečni letni znesek transferjev po novi ureditvi
Predšolski in osnovnošolski otroci	29.0	32.4	1,776	1,757
Dijaki	42.3	55.0	2,371	2,084
Študentje	14.8	85.2	1,715	1,414
Stari 63 let in več	49.6	49.7	1,242	1,303

Vir: lastni izračuni

Dobljeni rezultati kažejo, da dobo družine s predšolskimi in osnovnošolskimi otroci v povprečju dobile le nekaj evrov manj socialnih transferjev kot v sedanji ureditvi. Hkrati pa bo prihajalo do pomembnih sprememb tudi znotraj teh družin: kar 32% naj bi jih bilo na slabšem in 29% na boljšem v primerjavi s sedanjim stanjem.

Družine, ki imajo vsaj enega dijaka, bodo na letni ravni v povprečju izgubile nekaj manj kot 300 EUR. Podobno kot pri prvem tipu družin se bo položaj dobri polovici družin poslabšal in za 42% družin izboljšal. Dvig otroškega dodatka, višja štipendija in povečanje minimalnega dohodka pri DSP torej v povprečju ne bo kompenziralo izpada štipendij za dijake mlajše od 18 let.

Družine s študenti izkazujejo občutno poslabšanje položaja (kar 85% družin se položaj poslabša), ki je posledica predvsem ukinjanja otroškega dodatka za vse šolajoče otroke starejše od 18 let – povišana štipendija in večje število štipendistov po novi ureditvi torej v povprečju ne bosta nadomestili tega izpada. Te družine bodo na letni ravni v povprečju izgubile 300 EUR v primerjavi s sedanjim stanjem, kar je podoben rezultat kot pri družinah z dijakom.

Družine s članom starejšim od 63 let bod na letni ravni v povprečju pridobijo dodatnih 61 EUR, vendar pa bo prihajalo do občutnih sprememb znotraj te skupine družin saj se skoraj 50% družin položaj poslabša in prav toliko družinam položaj izboljša.

V tabeli 2 smo pripravili izračune o posledicah nove ureditve na področju socialnih transferjev ob upoštevanju le tistih družin, ki so v sedanjem sistemu prejemale določen transfer. Pri izračunu povprečnega zneska vseh socialnih transferjev pa smo upoštevali vse prejete transferje.

Tabela 2: Skupen učinek socialnih transferjev po izbranih tipih družin

Družine, ki po sedaj veljavnem sistemu prejemale	% družin na boljšem	% družin na slabšem	Povprečni letni znesek transferjev po sedanji ureditvi	Povprečni letni znesek transferjev po novi ureditvi
Otroški dodatek	27.9	45.2	1,715	1,610
Štipendijo-dijaki	17.3	82.7	5,164	4,144
Štipendijo-študentje	35.8	64.3	5,058	4,788
DSP	81.0	19.0	2,545	3,439
Dodatek za pomoč in postrežbo	2.5	97.5	2,739	407
Varstveni dodatek	34.6	65.2	1,546	995

Vir: lastni izračuni

Na podlagi dobljenih rezultatov lahko sklepamo, da ukinjanje otroškega dodatka za otroke starejše od 18 let v povprečju ni bilo polno nadomeščeno z ostalimi socialnimi transferji. Kar 45% družin, ki sedaj prejemale otroške dodatke, bo v novi ureditvi na slabšem, 28% družin pa se bo položaj izboljšal. Družine v katerih je vsaj en dijak prejel državno štipendijo bodo največ izgubile – kar 83% teh družin bo na slabšem v novi ureditvi, v povprečju bodo mesečno prejemale za 85 EUR manj socialnih transferjev. Družine, pri katerih je vsaj en član/študent prejel državno štipendijo, bodo v novi ureditvi v povprečju prejemale nižje socialne transferje in skoraj dve tretjini jih bo v slabšem položaju.

v primerjavi s sedanjim stanjem. V povprečju pa bodo te družine prejemale za 23 EUR manj socialnih transferjev. Opozoriti še velja, da je pri tem tipu družin kar nekaj takih (11.249), ki so imele poleg študenta tudi dijaka, kar je tudi vplivalo na rezultate za ta tip družin. Rezultati kažejo, da bodo prav takšne družine (z dijakom in študentom) največ izgubile. Položaj družin, ki sedaj prejemajo DSP, pa se bo bistveno izboljšal, kar je posledica predvsem povišanja minimalnega dohodka pa tudi spremembe sistema na področju varstvenega dodatka, dodatka za pomoč in postrežbo ter državne pokojnine. Občutna sprememba se bo dogodila tudi pri varstvenem dodatku saj naj bi kar polovica sedanjih prejemnikov v novi ureditvi ostala brez njega.

V nadaljevanju smo poskušali oceniti kakšen je učinek nove ureditve na področju socialnih transferjev na agregatni ravni (tabela 3). Ob uporabi sedanje različice modela in upoštevanju vseh omejitev izračuni kažejo, da bo država morala zagotoviti dodatnih 25 mio EUR sredstev. Pri tem pa se moramo zavedati, da bodo spremembe na posameznem socialnem transferju povzročile občutne razlike za posamezne družine – še posebej se bo položaj poslabšal družinam, ki imajo dijaka in študenta, oziroma družinam, kjer upokojenci prejemajo varstveni dodatek. Zavedamo pa se tudi, da bo nadaljnje delo na izboljšanju kvalitete podatkov kot tudi posameznih modulov modela, lahko privedlo do drugačnih rezultatov od sedaj dobljenih.

Tabela 3: Ocena višine sredstev za posamezni socialni transfer ob uveljavitvi nove zakonske ureditve (mio. EUR)

	Ocenjena sredstva za leto 2010	Ocenjena sredstva ob veljavi nove zakonske ureditve	Razlika
Otroški dodatek	289.5	249.6	-39.9
Denarna socialna pomoč	132.3	259.3	127.0
Dodatek za pomoč in postrežbo	73.1	0.0	-73.1
Državna pokojnina	33.4	0.0	-33.4
Varstveni dodatek	51.8	99.4	47.6
Štipendije	73.2	70.0	-3.3
SKUPAJ	653.2	678.3	25.1

Vir: lastni izračuni

Za vsak posamezen modul (dohodnino, socialne transferje in subvencije) smo pripravili tudi grafični vmesnik, ki omogoča uporabniku enostavno pripravo različice posameznega ukrepa, izračun in izpis dobljenih rezultatov. Tako lahko npr. izračunamo kakšne posledice na področju sistema socialnih transferjev bi imelo povečanje splošne olajšave pri dohodnini. Ali pa kakšne so posledice na mikro in makro ravni pri spremembi meja razredov pri otroškem dodatku na sam otroški dodatek in na vse preostale transferje, ki so v vrsti za njim. Grafični vmesnik trenutno še testiramo.

Model uporablja bazo povezanih podatkov na ravni posameznika. Zato je tudi njihova uporaba omejena na poimensko določene raziskovalce v okviru raziskovalne skupine, inštitut kot izvajalska organizacija in vsak raziskovalec posebej pa smo podpisali posebno pogodbo, ki ureja uporabo podatkov in med drugim prepoveduje posredovanje le-teh katerikoli tretji osebi. Prav zato poskušamo najti s predstavniki SURS-a ustreznost rešitev, ki bo omogočala uporabo modela in podatkov predstavnikom naročnika in drugih zainteresiranih institucij.

Ad c) Glede na povsem drugačen nabor podatkov za leto 2007 (nismo imeli na razpolago podatkov iz Popisa prebivalstva) je bilo kar nekaj navora vloženega v določanje statusa posameznika (aktivnost). Na tem področju bomo v nadaljevanju morali še delati saj se npr. status nezaposlene osebe v obdobju enega leta lahko spreminja, obstoječi podatki pa nam kažejo na status le v določenem trenutku leta. Pomemben del aktivnosti smo posvetili tudi izboljšanju določanja družin, saj podatki sicer temeljijo na gospodinjskih, ki lahko zajemajo dve ali več družin. Glede na razpoložljive podatke smo določili sedem možnih tipov družin in tako vsekakor izboljšali kvaliteto dobljenih rezultatov. Nekateri problemi pa vendarle še ostajajo saj jih z naborom podatkov, ki so bili na razpolago, ni bilo možno rešiti (npr. ločevanje družin bratov in sester, ker nismo vedeli v katero od obeh družin spadajo otroci – ti dve družini sta zatorej ostali skupaj). Dodatno izboljšanje bi vsekakor lahko dosegli s pridobitvijo podatkov ne samo o višini npr. otroškega dodatka, temveč tudi o sami družini, ki otroški dodatek prejema.

Pridobitev tudi kontrolnih podatkov in ne samo podatkov za posameznike, ki so oddali dohodninsko napoved, nam je po drugi strani omogočila izboljšanje kvalitete podatkov o skupnih dohodkih posamezne družine in s tem tudi kvalitete izračunov posameznih socialnih transferjev oziroma subvencij. Pri tem imamo v mislih predvsem podatke o dohodkih študentskega dela, obresti in dividend. Še vedno pa nam manjkajo podatki o kapitalskih dobičkih.

Opozoriti velja še na dejstvo, da trenutno razpolagamo samo z letnimi podatki (dohodnina), oziroma ne vemo koliko časa je posamezen dohodek, transfer ali subvencijo posameznik ali družina prejemal v danem baznem letu. To se še posebej kaže kot težava pri simuliranju denarne socialne pomoči, ki temelji na dohodkih preteklih treh mesecev in je predvsem začasna pomoč – večina prejemnikov je torej ne prejema celo leto. Poskus, da bi pridobili dodatne podatke vsaj o plačah aktivnih posameznikov na podlagi REK obrazcev že na začetku projekta, ni uspel, saj DURS še ni razpolagal z združeno bazo podatkov na ravni države.

Pomembna dodatna pomanjkljivost sedanje različice modela izhaja iz dejstva, da trenutno ne moremo v obstoječo bazo podatkov dodati še nujnih podatkov o nepremičninah. Čeprav SURS že razpolaga s podatkih iz popisa nepremičnin, ki ga uporablja za pripravo administrativnega Popisa prebivalstva v letu 2011, so nam predstavniki SURS-a odsvetovali uporabo le-teh. Predlagali so nam, da počakamo do prihodnjega leta ko naj bila kvaliteta popisa nepremičnin že občutno izboljšana. Upoštevanje vrednosti nepremičnin in drugega premoženja bo lahko pomembno vplivalo na kvaliteto izračunov samega modela – sedanje ocene so namreč precenjene.

Ad d) Glede reševanja problema rednega posodabljanja povezanih baz podatkov lahko povzamemo, da je bil na tem področju sicer storjen korak nazaj, saj smo za ta, drugi vzorec, morali sami izvesti povezave ločenih baz. Glede na to, da so pa bile baze podatkov vendarle vključene v redni Letni program statističnih raziskovanj, pa menimo, da bo v nadaljevanju SURS sam izvajal ustrezno povezovanje posameznih podatkovnih baz. Pozitiven premik pa vsekakor predstavlja dogovor, da Statističen urad preda v uporabo bazo podatkov z EMŠO številkami posameznikov, ki so v vzorcu predstavnikom ZPIZ-a. Le-ta je tako lahko dodal podatke o zgodovinah (meseči zaposlenosti, bruto plače,...) tako upokojujencev kot tudi aktivnih zavarovancev v baznem letu 2007.

V bistvu s temi podatki stopamo na višjo raven razvoja mikrosimulacijskega modela, saj bomo v okviru razvoja posebnega pokojninskega modula pripravili podlage za izdelavo osnovnega dinamičnega mikrosimulacijskega modela, ki bo temeljil na ustreznem staranju slovenske populacije iz baznega leta 2007.

Ad e) Kot smo že omenili v točki b) smo v okviru prilagajanje modela in pomoči uporabnikom na različnih ministrstvih pri uporabi modela za tekoče potrebe kar nekaj časa namenili ustreznim prilagoditvam obstoječega modela za potrebe priprave strokovnih podlag posledic predlaganih sprememb sistema socialnih transferjev. Glede na v celoti opravljeno delo, je nesporno dejstvo, da je bilo veliko preveč in nenačrtovanega dela opravljenega v okviru tega projekta, katerega osnovni cilj je bil pripraviti novo različico modela temelječo na novem baznem letu in nikakor ne nudenje redne, skoraj enoletne strokovne podpore oblikovalcem reforme pri njihovem sprotne iskanju možnih popravkov obstoječega sistema socialnih transferjev. Hkrati pa imamo opravka z reformo, ki bo imela pomembne učinke na veliko število družin in njihovih članov. Sam pristop k reformi je bil preveč neorganiziran, brez že na začetku postavljenih jasnih ciljev in s premalo koordinacije med posameznimi resorji, ki se jih dotika reforma. Na začetku postavljeni izjemno kratki roki, so formalno onemogočali trezen in premišljen pristop k reformi, hkrati pa so se morali nujno časovno prelagati, saj problematika le ni tako enostavna. Po skoraj desetih mesecih priprav in s pripravljenim zakonom, ki je že bil v javni razpravi (sedaj je tudi že sprejet v parlamentu), so se snovalci srečevali s problemi zniževanja določenega transferja ali subvencije zaradi prestopanja postavljenega praga v določenem razredu in poslabšanih pogojev za družine pri subvencioniranju vrtcev. Na začetku predlagana možnost odprave lestvic pa ni bila sprejeta kot alternativa tudi zaradi tedaj deklarirane časovne stiske.

Verjetno bi bila bolj pravilna odločitev, da že na začetku odklonimo sodelovanje pri tako zasnovani in pripravljani reformi. Tega nismo storili, ker smo vendarle želeli pomagati z orodjem, s katerim lahko ocenimo posledice sprememb predlaganih rangiranih socialnih transferjev in subvencij. Vseh različic izračunov za posamezne socialne transferje in subvencije ne bomo predstavljali v tem poročilu, saj bi jih bilo preveč. Predstavili bomo le izračune za subvencije vrtcev z namenom pokazati na sicer pričakovane rezultate, ki se seveda razlikujejo od izračunov pripravljenih v letih 2006 in 2007. Pomembna razlika namreč izhaja iz dejstva, da je v okviru sistema denarne socialne pomoči prišlo do pomembnega povečanja višine minimalnega dohodka, ki naj bi se povečal za dobrih 30% v primerjavi z obstoječim stanjem. Potrebno pa je še opozoriti, da je že prišlo do dviga minimalne plače vendar tega pri izračunih nismo mogli upoštevati, kar pomeni, da so ocene povečanja DSP precenjene in posledično podcenjene državne štipendije in vse subvencije, ki nastopajo za transferji.

Znižano plačilo za programe vrtcev – ocena predlaganih sprememb

V trenutku izvajanja simulacij posledic predlaganih sprememb na področju denarne socialne pomoči za potrebe Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve smo razpolagali z mikrosimulacijskim modelom, ki temelji na podatkih o dohodkih iz leta 2004 in na podatkih o strukturi družin iz leta 2002 (zadnji popis). Predlagane spremembe v lestvici za znižanje plačila vrtca smo ocenili z uporabo obstoječega mikrosimulacijskega modela, obstoječo in novo lestvico pa smo oblikovali glede na razmerje bruto/neto dohodkov in povprečne bruto/neto plače v letu 2004.

Pri tem je potrebno opozoriti, da v naših podatkih ni informacije o tem, kateri otrok je vključen v vrtec in kateri je v zasebnem varstvu. Z modelom smo predpostavili, da so v vrtec vključeni vsi otroci. Najprej smo simulirali obstoječe stanje, nato pa smo simulirali tudi predlagane spremembe. Ključnega pomena je bilo **ugotavljanje sprememb v porazdelitvi v plačilne razrede ter posledično v plačilih staršev in v subvencijah med sedanj veljavnimi in predlaganimi pravili.**

Ocenjene spremembe ob prehodu iz obstoječe na predlagano lestvico smo aplicirali na dejanske podatke, ki smo jih prejeli od MŠŠ (Ministrstvo za šolstvo in šport, direktorat za vrtece). Prejeli smo podatke o skupnem številu otrok, ki obiskujejo vrtec in podatke o številu otrok po posameznih plačilnih razredih. Otroci, za katere so starši oproščeni plačila, ker je v vrtec vključen tudi njihov starejši sorojenec, so bili vključeni med otroke po posameznih plačilnih razredih. MŠŠ nam je posredoval tudi podatek, da je bilo v letu 2009 povprečno 10.196 otrok, ki so imeli v vrtec vključenega starejšega sorojenca in za katere starši vrtca ne plačujejo.

Ker je cena vrtca za prvo in drugo starostno obdobje različna, smo otroke razdelili na obe starostni obdobji, skladno s podatki SURS-a o deležu v vrtece vključenih otrok v prvem in drugem starostnem obdobju. Delež otrok, za katere starši vrtca ne plačujejo, ker je v vrtec vključen tudi sorojenec, je različen po posameznih plačilnih razredih in po starostnih obdobjih. Za korektno oceno plačil staršev in subvencij je bilo te otroke potrebno izločiti iz števila vseh otrok po posameznih plačilnih razredih, ki jih je pripravilo MŠŠ. Njihovo število v posameznih plačilnih razredih in v posameznih starostnih obdobjih smo ocenili s pomočjo mikrosimulacijskega modela. Pri tem je potrebno opozoriti, da je večina teh otrok v prvem starostnem obdobju, kar je logično, saj se v primeru, da je v vrtec vključenih več sorojencev, vrtec plača le za starejšega otroka. Prav tako so otroci, za katere starši ne plačujejo, ker je v vrtec vključen tudi sorojenec, nadpovprečno zastopani v nižjih plačilnih razredih, kar smo tudi upoštevali pri porazdelitvi teh otrok po plačilnih razredih.

Primerjava tako dobljene ocene števila otrok po posameznih plačilnih razredih (na podlagi podatkov MŠŠ) in pa rezultatov na podlagi mikrosimulacijskega modela pokaže, da so slednji precej blizu dejanskim številkam. Največja odstopanja so pri oceni deleža otrok, katerih starši prejemajo DSP in so upravičeni plačila vrtca. Le-ta je pri oceni z mikrosimulacijskim modelom previsok, vendar je potrebno opozoriti, da je bila ocena narejena na podlagi podatkov o dohodkih iz leta 2004 in na podlagi podatkov o strukturi družin iz leta 2002. V Tabeli 4 primerjamo strukturo otrok po plačilnih razredih na podlagi podatkov MŠŠ (leto 2009) in pa strukturo ocenjeno na podlagi mikrosimulacijskega modela.

Tabela 4: Porazdelitev otrok po plačilnih razredih

Plačilni razred	Struktura vseh otrok, vključenih v vrtce ocenjena na podlagi podatkov MŠŠ	Struktura vseh otrok, vključenih v vrtce ocenjena z mikrosimulacijskim modelom
1. plačilni razred	17,1	16,7
2. plačilni razred	14,4	14,5
3. plačilni razred	13,8	12,9
4. plačilni razred	11,3	10,0
5. plačilni razred	10,2	9,7
6. plačilni razred	6,5	6,5
7. plačilni razred	3,3	2,7
8. plačilni razred	4,7	4,5
Oproščeni plačila	3,8	8,1
Sorojenci	15,0	14,6
Skupaj	100,0	100,0

Vir: lasten izračun

V letu 2009 je po podatkih MŠŠ vrtec obiskovalo 67.785 otrok. Na podlagi podatkov SURS-a ocenjujemo, da je bilo 19.718 otrok v prvem starostnem obdobju in 48.067 v drugem starostnem obdobju.

Pri oceni sprememb lestvice za plačilo vrtca smo upoštevali predlog zakona. Lestvica temelji na predlogu zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev. Meja za ugotavljanje višine plačila vrtca je povprečni mesečni neto dohodek na osebo, in sicer znižanje plačila vrtca glede na uvrstitev v plačilni razred znaša:

Tabela 5: Predlagana lestvica za plačila staršev

Dohodkovni razred	Dohodek na osebo v % od neto povprečne plače	Plačilo staršev v odstotku od cene programa
1	do 18%	0
2	nad 18% do 30%	10%
3	nad 30% do 36%	20%
4	nad 36% do 42%	30%
5	nad 42% do 53%	40%
6	nad 53% do 64%	50%
7	nad 64% do 82%	60%
8	nad 82% do 99%	70%
9	nad 99%	80%

Vir: Predlog Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev

Neto dohodek skladno s 15. in 16. členom predloga zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev upošteva tudi dohodke iz osme, devete, desete in enajste točke prvega odstavka 12. člena; to je otroški dodatek, denarne socialne pomoč in državne štipendije. Pri tem je potrebno opozoriti, da smo pri simulacijah upoštevali simulirani otroški dodatek, denarno socialno pomoč in državne štipendije. Namreč po predlogu zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev se pri ugotavljanju dohodka družine, ki služi za razvrstitev otroka v plačilni razred, upoštevajo tudi omenjeni socialni prejemki.

Pri tem pa se moramo zavedati, da je denarna socialna pomoč transfer, ki ga je najtežje modelirati saj gre za nabor ukrepov, ki jih večina upravičencev dobi enkratno ali občasno, zgolj manjši del pa dobiva pomoč v trajni obliki. Upravičenost do denarne socialne

pomoči se presoja na podlagi trimesečnih dohodkov, mi pa imamo podatke zgolj o letnih dohodkih. Prav tako je pogosto posameznik upravičen do DSP le za omejeno obdobje in ne za celo leto. Hkrati pa nimamo podatkov o premoženju in o izpolnjevanju ostalih pogojev za upravičenost do DSP. Do odstopanj nujno prihaja tudi zaradi same narave tega transferja, saj ga lahko dobi več posameznikov za nekaj mesecev – dejansko povprečno število na mesečni ravni je zato nižje. Ocena višine DSP je za uvrstitev v plačilni razred za vrtec zelo pomembna, zato smo ocenjeno DSP v najboljši možni meri »uskladili« z dejanskim stanjem. Tako smo pri oceni višine DSP upoštevali, da v povprečju posamezniki DSP-ja ne prejema celotno leto in posledično znesek DSP, do katere je družina upravičena, zmanjšali za 37,1%. Na ta način smo se približali dejanskemu številu prejemnikov in povprečni višini prejete DSP.

Naslednje tabele kažejo spremembe po uvedbi nove lestvice, izračunane na podlagi zgornjih predpostavk. Uvedba nove lestvice bo vodila v povečanje plačil staršev in zmanjšanje subvencij za 7,5 mio EUR. Hkrati bi prišlo do velikih prerazdeljevanj staršev/otrok po plačilnih razredih. Izračuni kažejo, da bi ob uvedbi nove lestvice prišlo do zmanjšanja deleža tistih staršev, ki za svoje otroke ne bi plačevali vrtca zaradi nizkega dohodka. Sedaj velja, da so plačila vrtcev oproščeni le starši, ki prejema DSP, po novem pa bodo plačila vrtcev oproščeni starši, katerih neto dohodek na družinskega člana ne presega 18% povprečne neto plače. Delež staršev, ki vrtca ne plačujejo, se bi zmanjšal od 3,8% vseh na 2,4% vseh staršev, katerih otroci so vključeni v vrtec. Hkrati pa bi se povečal delež staršev, ki plačujejo 10% in več cene vrtca in zmanjšal delež staršev, ki plačujejo 20% in 30% cene vrtca. Po uvedbi nove lestvice bi 10% cene vrtca plačevali predvsem tisti starši, ki sedaj ne plačujejo vrtca, medtem ko bi se delež staršev, ki bi plačevali 20% in 30% cene vrtca zmanjšal predvsem zaradi premika teh staršev v višje plačilne razrede. Izračuni kažejo, da bi se višje razrede premaknilo kar 51,2% vseh staršev, medtem ko bi bilo na boljšem le 3,4% vseh staršev.

Tabela 6: Porazdelitev otrok po plačilnih razredih in po starostnih obdobjih – sedanja lestvica

Plačilni razred	1. starostno obdobje		2. starostno obdobje		Skupaj	
	število	%	število	%	število	%
plačilo 10% cene	2.205	11,2	9.360	19,5	11.565	17,1
plačilo 20% cene	2.038	10,3	7.705	16,0	9.743	14,4
plačilo 30% cene	2.149	10,9	7.184	14,9	9.333	13,8
plačilo 40% cene	1.806	9,2	5.831	12,1	7.637	11,3
plačilo 50% cene	1.709	8,7	5.218	10,9	6.927	10,2
plačilo 60% cene	1.047	5,3	3.363	7,0	4.410	6,5
plačilo 70% cene	512	2,6	1.735	3,6	2.247	3,3
plačilo 80% cene	778	3,9	2.403	5,0	3.181	4,7
Oproščeni plačila zaradi dohodka	278	1,4	2.267	4,7	2.546	3,8
Oproščeni plačila, ker je v vrtcu tudi sorojenec	7.195	36,5	3.001	6,2	10.196	15,0
Skupaj	19.718	100,0	48.067	100,0	67.785	100,0

Vir: lasten izračun

Tabela 7: Porazdelitev otrok po plačilnih razredih in po starostnih obdobjih – predlagana nova lestvica

Plačilni razred	1. starostno obdobje		2. starostno obdobje		skupaj	
	število	%	število	%	število	%
plačilo 10% cene	2.577	13,1	9.328	19,4	11.904	17,6
plačilo 20% cene	1.587	8,0	4.863	10,1	6.449	9,5
plačilo 30% cene	1.153	5,8	5.594	11,6	6.747	10,0
plačilo 40% cene	2.037	10,3	8.200	17,1	10.236	15,1
plačilo 50% cene	1.464	7,4	6.483	13,5	7.948	11,7
plačilo 60% cene	1.562	7,9	5.276	11,0	6.838	10,1
plačilo 70% cene	515	2,6	2.082	4,3	2.597	3,8
plačilo 80% cene	851	4,3	2.368	4,9	3.218	4,7
oproščeni plačila zaradi dohodka	777	3,9	874	1,8	1.651	2,4
oproščeni plačila, ker je v vrtcu tudi sorojenec	7.195	36,5	3.001	6,2	10.196	15,0
Skupaj	19.718	100,0	48.067	100,0	67.785	100,0

Vir: lasten izračun

Pri tem je potrebno še opozoriti, da bi ob upoštevanju neto dohodka na osebo, ki vključuje tudi prejete socialne transferje, večkrat naleteli na situacijo, kjer bi se starši zaradi relativno majhnega prejetega socialnega transferja pomaknili v višji razred lestvice za plačilo vrtca in posledično plačali več vrtca. Pri plačilih vrtca pa so razlike med posameznimi razredi velike – 10% polne cene vrtca, kar je v letu 2009 zneslo 45 EUR. Opisan problem lahko ponazorimo s primerom. Družina, ki po lestvici za otroške dodatke sodi v 6. dohodkovni razred, prejme 30,08 EUR otroškega dodatka. Lahko se zgodi, da ravno ta znesek otroškega dodatka družino pomakne v 7. razred pri lestvici za plačilo vrtca, kar pomeni, da bo družina zaradi prejetih 30 EUR otroških dodatkov plačala 45 EUR vrtca več.

Uporaba dohodninskega modula

Razvit mikrosimulacijski model, posebej dohodninski modul, je bil intenzivno uporabljen tudi za potrebe priprave strokovnih podlag za različna ministrstva. Intenzivno delo na pripravi posameznih reform na področju pokojninskega sistema kot tudi zdravstva in dolgotrajne nege je narekovalo pripravo strokovnih podlag o možnosti in posledicah širitve davčne osnove za plačevanje socialnih prispevkov ter uvajanja omejitve višine te osnove. Za pripravo teh izračunov je bil dohodninski modul ustrezno prilagojen in dopolnjen. Ob tem smo pripravili tudi nekaj različic simulacij posledic širitve obstoječih dohodninskih razredov za še dva dodatna razreda ob predpostavljenem višanju mejnih dohodninskih stopenj na 45 oziroma 50 odstotkov. Posledice ukinjanja prostovoljnega zdravstvenega zavarovanja in ustreznega prilagajanja obveznega zdravstvenega zavarovanja smo za potrebe Ministrstva za zdravje ocenili s prilagojenim dohodninskim modulom mikrosimulacijskega modela.

Že dosedanja uporaba stare različice modela temelječe na baznem letu 2004 kot tudi uporaba nove različice modela le potrjuje izjemno praktično uporabnost modelskega orodja za številna ministrstva. Poleg tega pa kar nekaj težav, ki izhajajo predvsem iz zaenkrat še omejenega nabora podatkov, kaže na nujnost rednega vzdrževanja in razvoja tako baze podatkov kot samega mikrosimulacijskega modela.

3. Izkoriščanje dobljenih rezultatov:

3.1. Kakšen je potencialni pomen² rezultatov vašega raziskovalnega projekta za:

- a) odkritje novih znanstvenih spoznanj;
- b) izpopolnitev oziroma razširitev metodološkega instrumentarija;
- c) razvoj svojega temeljnega raziskovanja;
- d) razvoj drugih temeljnih znanosti;
- e) razvoj novih tehnologij in drugih razvojnih raziskav.

3.2. Označite s katerimi družbeno-ekonomskimi cilji (po metodologiji OECD-ja) sodijo rezultati vašega raziskovalnega projekta:

- a) razvoj kmetijstva, gozdarstva in ribolova - Vključuje RR, ki je v osnovi namenjen razvoju in podpori teh dejavnosti;
- b) pospeševanje industrijskega razvoja - vključuje RR, ki v osnovi podpira razvoj industrije, vključno s proizvodnjo, gradbeništvo, prodajo na debelo in drobno, restavracijami in hoteli, bančništvom, zavarovalnicami in drugimi gospodarskimi dejavnostmi;
- c) proizvodnja in racionalna izraba energije - vključuje RR-dejavnosti, ki so v funkciji dobave, proizvodnje, hranjenja in distribucije vseh oblik energije. V to skupino je treba vključiti tudi RR vodnih virov in nuklearne energije;
- d) razvoj infrastrukture - Ta skupina vključuje dve podskupini:
 - transport in telekomunikacije - Vključen je RR, ki je usmerjen v izboljšavo in povečanje varnosti prometnih sistemov, vključno z varnostjo v prometu;
 - prostorsko planiranje mest in podeželja - Vključen je RR, ki se nanaša na skupno načrtovanje mest in podeželja, boljše pogoje bivanja in izboljšave v okolju;
- e) nadzor in skrb za okolje - Vključuje RR, ki je usmerjen v ohranjanje fizičnega okolja. Zajema onesnaževanje zraka, voda, zemlje in spodnjih slojev, onesnaženje zaradi hrupa, odlaganja trdnih odpadkov in sevanja. Razdeljen je v dve skupini:
- f) zdravstveno varstvo (z izjemo onesnaževanja) - Vključuje RR - programe, ki so usmerjeni v varstvo in izboljšanje človekovega zdravja;
- g) družbeni razvoj in storitve - Vključuje RR, ki se nanaša na družbene in kulturne probleme;
- h) splošni napredek znanja - Ta skupina zajema RR, ki prispeva k splošnemu napredku znanja in ga ne moremo pripisati določenim ciljem;
- i) obramba - Vključuje RR, ki se v osnovi izvaja v vojaške namene, ne glede na njegovo vsebino, ali na možnost posredne civilne uporabe. Vključuje tudi varstvo (obrambo) pred naravnimi nesrečami.

² Označite lahko več odgovorov.

3.3. Kateri so **neposredni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

- Razvoj različice mikrosimulacijskega modela temelječe na vzorcu 40.000 gospodinjstev in povezanih bazah podatkov za leto 2007;
- Sodelovanje pri nadaljnjem razvoju slovenskega modula EUROMOD modela;
- Uporaba mikrosimulacijskega modela pri pripravi strokovnih podlag za reforme sistema socialnih transferjev - pomoč pri izdelavi različnih možnih scenarijev reform ter ocena posledic predlaganih sprememb;
- Uporaba mikrosimulacijskega modela pri pripravi strokovnih podlag za izvedbo reform na področju dohodnine, socialnih prispevkov in prostovoljnega zdravstvenega zavarovanja;
- Uporaba mikrosimulacijskega modela za potrebe ocene posledic finančne krize in predlaganih ukrepov za blažitev le-te.

3.4. Kakšni so lahko **dolgoročni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Redno vzdrževanje in nadaljnji razvoj mikrosimulacijskega modela bo kreatorjem ekonomske politike na različnih ministrstvih (Ministrstvo za finance, Služba vlade za razvoj in evropske zadeve, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Ministrstvo za zdravje) omogočalo hitro in kvalitetno pripravo strokovnih podlag - pomoč pri pripravi posamezne različice predloga ukrepa/reforme na posameznem področju kot tudi oceno statičnih posledic posameznih različic na ravni tipičnega posameznika, družine, skupine (ob poljubni določitvi značilnosti opazovanega osebk ali skupine) oziroma na agregatni ravni (učinek na državni proračun). Skupaj z ustreznimi razvitimi in prilagojenimi modeli splošnega ravnotežja pa bo omogočena hitra in kvalitetna priprava ocen kompleksnih posledic predlaganih ukrepov na ravni posamezne panoge oziroma na makro ravni (proizvodnja, potrošnja, investicije, zaposlenost, zunanjetrgovinska menjava,...)

3.5. Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

- a) v domačih znanstvenih krogih;
- b) v mednarodnih znanstvenih krogih;
- c) pri domačih uporabnikih;
- d) pri mednarodnih uporabnikih.

3.6. Kdo (poleg sofinancerjev) že izraža interes po vaših spoznanjih oziroma rezultatih?

- a) V celotnem obdobju trajanja projekta je projektna skupina intenzivno sodelovala s predstavniki Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve pri pripravi strokovnih podlag predlagane reforme na področju socialnih transferjev.
- b) Izračuni posledic na področju subvencioniranja vrtcev so bili neposredno uporabni za Ministrstvo za šolstvo in šport.
- c) Za potrebe Službe vlade za razvoj in evropske zadeve ter Ministrstva za zdravje smo ocenili posledice uvedbe zgornje meje za osnovo prispevkov za socialno varnost.

d) Za Ministrstvo za zdravje smo ocenili posledice ukinitve prostovoljnega zdravstvenega zavarovanja.

e) Za potrebe Službe vlade za razvoj in evropske zadave ter Ministrstva za finance smo izdelali oceno posledic spreminjanja zakonodaje na področju dohodnine v obdobju 2004-2010.

3.7. Število diplomantov, magistrstrov in doktorjev, ki so zaključili študij z vključenostjo v raziskovalni projekt?

V raziskovalni projekt je bil vključen mladi raziskovalec, ki je že opravil vse predvidene izpite na doktorskem študiju in sedaj pripravlja doktorat.

4. Sodelovanje z tujimi partnerji:

4.1. Navedite število in obliko formalnega raziskovalnega sodelovanja s tujimi raziskovalnimi inštitucijami.

Člani raziskovalne skupine so sodelovali pri naslednjih mednarodnih projektih:

- 1) "Improving the capacity and usability of EUROMOD" (I-CUE, 011859, 6OP projekt EU),
- 2) "EUROMOD-microsimulation tool for modelling the impact of policy measures", (7.OP EU, VS/2008/0318),
- 3) "Intangible capital and innovations, drivers of growth and location in the EU" (INNODRIVE, 7.OP EU, SSH7-214576),
- 4) "Adequacy of old-age income maintenance in the EU", (AIM - 6. OP EU, 513748 SP21-CT-2005-513748),
- 5) "Assessing needs of care in European Nations", (ANCIEN, 7.OP EU),
- 6) Adjustment capacity to external shocks of EU candidate countries of the Western Balkans", (DG ECFIN projekt),
- 7) "Understanding the relationship between knowledge and competitiveness in the enlarging European Union" (U-KNOW - 6. OP EU, 028519),
- 8) "Major upgrade of the Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe - preparatory phase" (SHARE- PREP, 7.OP EU, 211909),
- 9) "Longitudinal enhancement and access improvement of the SHARE infrastructure" (SHARE-LEAP, 7.OP EU, 227822),
- 10) "Development of the pension microsimulation model" (DG Employment,

VS/2009/0516,

11) "The impact of service sector innovation and internationalisation on growth and productivity" (SERVICEGAP, 7.OP EU, 244552)

4.2. Kakšni so rezultati tovrstnega sodelovanja?

Kot partnerji člani projektne skupine sodelujemo s številnimi raziskovalnimi konzorciji v okviru posameznega mednarodnega projekta. Vsebinsko sorodna tematika se odraža pri sodelovanju pri naslednjih projektih:

- V okviru prvega in drugega projekta sodelujemo pri razvoju slovenskega modula EUROMOD mikrosimulacijskega modela.
- Pri projektih SHARE_PREP in SHARE-LEAP kot partnerji sodelujemo pri pripravi za izvedbo 4. vala vprašalnika o zdravstvenem, ekonomskem in socialnem položaju oseb starejših od 50-let. Vključeni smo v konzorcij raziskovalnih organizacij in univerz iz 16 držav EU, ki sodelujejo na tem infrastrukturnem projektu evropskega pomena.
- Pri projektu razvoja dinamičnega pokojninskega mikrosimulacijskega modela (projekt št.10) sodelujemo z eksperti Belgijskega Planskega Biroja.
- S problematiko starejšega prebivalstva, primernosti pokojnin in dolgotrajne nege se ukvarjamo pri projektih 4) in 5).
- Neopredmeten kapital, inovacije, znanje in konkurenčnost so teme, raziskovalnih aktivnosti raziskovalnih projektov 3), 7) in 11).

5. Bibliografski rezultati³ :

Za vodjo projekta in ostale raziskovalce v projektni skupini priložite bibliografske izpise za obdobje zadnjih treh let iz COBISS-a) oz. za medicinske vede iz Inštituta za biomedicinsko informatiko. Na bibliografskih izpisih označite tista dela, ki so nastala v okviru pričujočega projekta.

³ Bibliografijo raziskovalcev si lahko natisnete sami iz spletne strani:<http://www.izum.si/>

6. Druge reference⁴ vodje projekta in ostalih raziskovalcev, ki izhajajo iz raziskovalnega projekta:

- Za potrebe Ministrstva za finance smo z uporabo dohodninskega modula ocenjevali posledice uvedbe diferencirane splošne olajšave, testirali možne ukrepe za odpravo posledic finančne krize in skupaj z modelom splošnega ravnotežja ocenjevali makroekonomske učinke vseh predlaganih ukrepov vlade v letu 2010;
- Raziskovalna skupina je intenzivno sodelovala s predstavniki Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve pri pripravi številnih izračunov posameznih predlaganih različic sprememb sistema socialnih transferjev - predstavnikom ministrstva so bili posredovani rezultati in analize za posamezne različice sprememb;
- Ocene posledic uvedbe zgornje meje za osnovo prispevkom za socialno varnost so bile predstavljene na številnih delavnicah za predstavnike Ministrstva za finance, Ministrstva za zdravje, Ministrstva za gospodarstvo, Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, Složbe vlade za razvoj in evropske zadeve, Urada za makroekonomske analize in razvoj ter Gospodarske zbornice in posameznih združenj;
- Ocene posledic ukinitve prostovoljnega zdravstvenega zavarovanja smo predstavili na Ministrstvu za zdravje in v Službi vlade za razvoj in evropske zadeve;
- Ocene posledic spreminjanja zakonodaje na področju dohodnine smo predstavili na Ministrstvu za finance in v Službi vlade za razvoj in evropske zadeve.

⁴ Navedite tudi druge raziskovalne rezultate iz obdobja financiranja vašega projekta, ki niso zajeti v bibliografske izpise, zlasti pa tiste, ki se nanašajo na prenos znanja in tehnologije. Navedite tudi podatke o vseh javnih in drugih predstavitev projekta in njegovih rezultatov vključno s predstavitvami, ki so bile organizirane izključno za naročnika/naročnike projekta.